

تربیت شنوایی با تقویت کاردستی و نقاشی

نقش آموزگاران در ارزش‌یابی فرایند یاددهی - یادگیری درس هنر

رحیم محمدمرادی

اشاره

این پژوهش برای بررسی نقش آموزگاران در ارزش‌یابی فعالیت‌های یاددهی - یادگیری درس هنر (تربیت شنوایی، نقاشی و کاردستی) صورت گرفت. جامعه‌ی مادر ۱۱۰ نفر از آموزگاران بودند که با استفاده از جدول مورگان ۸۷ نفر به‌عنوان نمونه و به‌صورت تصادفی ساده انتخاب شدند. در این پژوهش از روش توصیفی - مقایسه‌ای استفاده گردید. نتایج داده‌های پژوهش بیانگر آن است که در ارزش‌یابی کار معلم به تربیت شنوایی دانش‌آموزان توجه شده است. فعالیت نقاشی در دو قسمت جذابیت و داشتن پیام و محتوا در نقاشی، نمونه‌هایی از عملکرد دانش‌آموزان در کلاس اعمال شده و قابل قبول است اما در قسمت تنوع در عناصر و تنوع در رنگ نقاشی، امتیازات به‌دست آمده ضعیف و رد شده است. فعالیت کاردستی در دو قسمت جذابیت و داشتن پیام و محتوا در کاردستی دارای امتیازات مطلوب بوده و عملکرد دانش‌آموزان در کلاس اعمال و تأیید شده است. اما در دو قسمت تناسب و هماهنگی در مواد مصرفی و تازگی در موضوع کاردستی، امتیازات کسب شده چشمگیر نیستند.

کلیدواژه‌ها: ارزش‌یابی، فعالیت‌های یاددهی - یادگیری، درس هنر

هنر

امروزه با تجربه‌های به‌دست آمده از اجرای برنامه‌ی درسی جدید هنر در مدارس می‌توان گفت فعالیت‌های هنری به تعلیم و تربیت فرزندان ما سمت و سوی فرهنگی می‌بخشد و آن‌ها را در مسیر تجربه‌های واقعی زندگی قرار می‌دهد تا مهارت لازم را کسب کنند. بچه‌ها در زنگ هنر زندگی می‌کنند، خیال می‌کنند، فکر می‌کنند، یاد می‌گیرند، یاد می‌دهند و شاد و بانشاط‌اند و با کلام و بی‌کلام ارزش‌های خود را بیان می‌کنند. یعنی هم آزاد هستند و هم احساس مسئولیت می‌کنند. از هنر تعاریف متعددی به عمل آمده است. نوید در این باره می‌نویسد:

«هنر از جمله درس‌هایی است که باید بیشتر از گذشته به

آن توجه شود.
هنر هم‌زاد انسان
است و انسان با
هنر زندگی می‌کند و

به‌خصوص گذشت زمان
باعث لطیف‌تر شدن وجود
انسان می‌گردد و بخش‌های
سخت‌افزاری، کم‌نقش و کم‌رنگ‌تر
می‌شوند» (نوید، ۱۳۸۶: ۲۱).

گیتی در ترجمه‌ی خود در بیان تعریف هنر می‌آورد: «هنر نماد بیرونی نیازها، احساسات، غم‌ها و شادی‌های انسان است و به همین دلیل یکی از راه‌های تخلیه‌ی روحی روانی است. بدون این مهارت، انتقال احساسات به‌خوبی صورت نمی‌گیرد. هنر وسیله‌ای

در کودکان می‌گوید: «ارتباط تنگاتنگی بین تربیت هنری و عرصه‌ی پرورش خلاقیت وجود دارد و ما نمی‌توانیم این معنا را انکار کنیم که پرورش ظرفیت‌های خلاق، به بهترین شکل و مؤثرترین شکل در وادی هنر اتفاق می‌افتد. هنر اساساً مظهر خلاقیت و نوآوری است. جوهر آزادی انسان قدرت تخیل اوست و دستیابی به عرصه‌های توسعه، اعم از دانایی‌ها، نظریه‌ها، افکار و اندیشه‌های جدید، و حتی تولید و ارائه‌ی خدمات جدید و امثال آن» (۱۳۸۶: ۳۲). صدا یکی از عناصر موجود در طبیعت است. صدای قلب انسان تا صدای آبشار، پرندگان، باد یا سروصدای وسایل نقلیه همه صدا هستند.

نقاشی فعالیت‌ی آشنا و عادی است که بر رشد ذهنی بچه‌ها تأثیر زیادی دارد. **شاپوریان** می‌نویسد: «کودکان به نقاشی علاقه دارند و با هر چه در دسترسشان باشد، طرح‌هایی می‌کشند که متناسب با سن و روحیه‌ی آن‌هاست. این طرح‌ها به مرور و با رشد کودک، کامل‌تر می‌شوند و برای ما مفهوم روشن‌تری پیدا می‌کنند. یک جنبه‌ی کشیدن نقاشی، بازی و سرگرمی و جنبه‌ی دیگر آن، رشد و تکامل ذهن و پیشرفت توانایی است. کودکان عواطف درونی خود را که برای ما دست‌نیافتنی هستند، در نقاشی‌هایشان نشان می‌دهند. آن‌ها تمایلات و آرزوهایشان و هر چه را دوست دارند و مایه‌ی شادی و لذت آن‌هاست و هر چه را دوست ندارند یا باعث ترسشان می‌شود، نقاشی می‌کنند» (۱۳۸۵: ۵۱).

برای برقراری ارتباط دنیای بیرونی و درونی انسان است. تسلط نداشتن بر هنر، امکان برقراری با دنیای بیرونی و درونی را دشوار و گاهی غیرممکن می‌کند. کودکی که نتواند با زبان هنر با دنیای اطرافش ارتباط برقرار کند، رشد شخصیتی‌اش دچار اختلال می‌شود. هنر راهی برای آرام کردن طغیان‌های روحی- روانی است. فراگیری هنر بهترین راه برای ارتقای مهارت تشخیصی، آموزش بهتر مفاهیم آموزشی و تعلیم‌وتربیتی و ترغیب دانش‌آموزان به فراگیری بهتر است. انجام دادن هر فعالیت هنری به‌ویژه به‌صورت گروهی، حس استقلال و مشارکت را به‌طور هم‌زمان به کودک می‌آموزد و به او اجازه می‌دهد که مهارت‌های حسی و حرکتی‌اش را هماهنگ کند. هنر به کودک می‌آموزد چطور از محفوظات ذهنی، دیده‌ها و تخیلات خود به‌طور هم‌زمان برای خلق یک اثر استفاده کند. سرعت فراگیری و به‌خاطر‌سپاری کودکانی که به هنری مسلط‌اند، تا سه برابر کودکان همسن آن‌ها گزارش شده است. کودک با انجام دادن هر فعالیت هنری، مهارت تجربه و تحلیل، ارزیابی و نتیجه‌گیری را می‌آموزد (گیتی، ۱۳۸۷: ۱۶).

مهرمحمدی درباره‌ی رابطه‌ی هنر و پرورش خلاقیت

تحصیلی سنجش عملکرد یادگیرندگان و مقایسه‌ی نتایج حاصل با هدف‌های آموزشی از پیش تعیین شده به‌منظور تصمیم‌گیری در این‌باره است که آیا فعالیت‌های آموزشی معلم و کوشش‌های یادگیری دانش‌آموزان به نتایج مطلوب انجامیده‌اند و به چه میزانی. از این تعریف معلوم می‌شود که ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی مستلزم

کاردستی از دیگر فعالیت‌های هنری کودکان در مدارس فعالیت کاردستی است که از آن می‌توان به‌عنوان یکی از رشته‌های پرورش خلاقیت در بچه‌ها یاد کرد. **رادپور** در این مورد می‌نویسد: «کاردستی محصول فعالیت، همکاری و هماهنگی بین ذهن، چشم و دست در ساختن اشیاست

و باعث پرورش خلاقیت، تخیل و تفکر کودکان می‌شود. به کمک این فعالیت سرگرم‌کننده و آموزنده می‌توان مهارت‌های فردی و گروهی کودکان را تقویت کرد و از این طریق، سطح جسمی آن‌ها را بالا برد تا به کشف محیط اطراف خود و زیباسازی آن بپردازند. کودکان با انجام دادن کاردستی، ضمن پرورش قوه‌ی تخیل خویش وسایل مورد نیازشان را نیز می‌سازند» (۱۳۸۵: ۱۱۰-۱۰۹).

ارزش‌یابی هنر

آنچه در این پژوهش بیشتر در نظر است ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی است که سیف در تعریف آن می‌نویسد: «منظور از ارزش‌یابی پیشرفت

دو اقدام اساسی است: ۱. تعیین هدف‌های آموزشی ۲. سنجش یا اندازه‌گیری عملکرد یادگیرندگان (۱۳۷۹):
 (۶۱۲). امروزه ارزش‌یابی فعالیت‌های هنری دانش‌آموزان به دو شکل فرایندی و پایانی انجام می‌شود: ۱. فرایندی (در طول انجام دادن فعالیت هنری) ۲. پایانی: الف) در پایان هر جلسه‌ی درس هنر که شامل سه مرحله است: ۱. خودارزش‌یابی، ۲. دیگر ارزش‌یابی، ۳. ارزش‌یابی معلم.

ب) در پایان هر نیم‌سال تحصیلی، بررسی پوشه‌ی کار. (نواب صفوی، ۱۳۸۵: ص ۲۶۰-۲۵۲).

در جایی دیگر محمدپور در معیارهای ارزش‌یابی فعالیت‌های هنری کودکان را این‌گونه ارائه می‌دهد: «شاید مهم‌ترین بخش فعالیت‌های هنری کودکان، ارزش‌یابی است. برای ارزش‌یابی آثار هنری کودکان به‌منظور هدایت غیرمستقیم آن‌ها در جهت تمایلات و استعداد‌های خودشان معیارهایی را برای آن یادآور می‌شویم.

معیارهای عمومی ارزش‌یابی: ارزش‌یابی به‌صورت مستمر صورت گیرد. ارزش‌یابی باید به‌عنوان بخشی از مراحل یاددهی - یادگیری در جریان فعالیت‌های هنری باشد. ارزش‌یابی باید براساس اصول و فلسفه‌ی تعلیم و تربیت انجام یابد. معیارهای ارزش‌یابی براساس نیازهای کودک استوار باشد و هم‌چون کودک مدام تغییر یابد (۱۳۸۲: ۸۰-۷۷)

پیشینه‌ی پژوهش

نوری و به‌پژوه (۱۳۸۱) در پژوهشی با عنوان «تأثیر نقاشی‌درمانی در کاهش رفتارهای پرخاشگرانه‌ی دانش‌آموزان عقب‌مانده‌ی ذهنی» از کاهش معنادار رفتارهای پرخاشگرانه‌ی دانش‌آموزان عقب‌مانده‌ی ذهنی در گروه آزمایشی می‌گویند. بسیاری از معلمان با وجود اینکه با روش‌های نوین آشنایی دارند، در تدریس کمتر از آن‌ها استفاده می‌کنند. لذا سؤالات این پژوهش عبارت‌اند از:

۱. آیا در ارزش‌یابی کار معلم به تربیت شنوایی دانش‌آموزان توجه می‌شود؟

۲. آیا نمونه‌هایی از عملکرد دانش‌آموزان در زمینه‌ی نقاشی در کلاس اعمال شده و قابل مشاهده است؟

۳. آیا نمونه‌هایی از عملکرد دانش‌آموزان در زمینه‌ی کاردستی در کلاس اعمال شده و قابل مشاهده است؟

منابع

۱. رادپور، فاطمه و دیگران، راهنمای درس هنر. انتشارات اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی ابتدایی، تهران، ۱۳۸۵.
۲. سالم، سودابه و آیت‌الله محمدپور. آموزش موسیقی در مدارس دوره‌ی ابتدایی، وزارت آموزش و پرورش، مؤسسه‌ی فرهنگی منادی تربیت، ۱۳۸۲.
۳. سهیلی، مهوش و دیگران. آموزش نقاشی در مدارس دوره‌ی ابتدایی، وزارت آموزش و پرورش، مؤسسه‌ی فرهنگی منادی تربیت، تهران، ۱۳۸۲.
۴. سیف، علی‌اکبر؛ روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه پیام نور، تهران، ۱۳۷۹.
۵. شاپوریان، فریبا و دیگران، راهنمای درس هنر: انتشارات اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی ابتدایی، تهران، ۱۳۸۵.
۶. گیتی، مهدخت. (مترجم) - (۱۳۸۷). رشد آموزش ابتدایی. دوره‌ی دوازدهم، دی‌ماه.
۷. محمدپور، آیت‌الله. آموزش هنر در مدارس دوره‌ی ابتدایی، وزارت آموزش و پرورش، مؤسسه‌ی فرهنگی منادی تربیت، تهران، ۱۳۸۲.
۸. مرکز اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی sid، قسمت نشریات فارسی و طرح‌های پژوهشی علوم انسانی.
۹. مهدوی، رضا و دیگران. راهنمای درس هنر. انتشارات اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی ابتدایی، تهران، ۱۳۸۵.
۱۰. مهرمحمدی، محمود. رشد آموزش ابتدایی. دوره‌ی یازدهم، شماره‌ی ۵، بهمن‌ماه ۱۳۸۶.
۱۱. نادری، عزت‌الله و دیگران. راهنمای عملی فراهم‌سازی طرح تحقیق. انتشارات روان، تهران، ۱۳۸۹.
۱۲. نادری، عزت‌الله و مریم سیف‌نراقی، روش‌های تحقیق در علوم انسانی و چگونگی ارزش‌یابی آن در علوم انسانی، انتشارات بدر، تهران، ۱۳۸۵.
۱۳. نواب صفوی، مینا و دیگران، راهنمای درس هنر. انتشارات اداره‌ی کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی ابتدایی، تهران، ۱۳۸۵.
۱۴. نوید، مهدی، رشد آموزش ابتدایی. دوره‌ی یازدهم، شماره‌ی ۵، بهمن‌ماه ۱۳۸۶.
۱۵. وزارت آموزش و پرورش. جزوه‌ی درسی گروه برنامه‌ریزی درس هنر دوره‌ی تأمین مدرس پایه‌ی پنجم، مرکز تربیت معلم شهیدای مکه، تهران، ۱۳۸۹.

16. http://www.newhorizons.org/strategies/arts/dickinson_why_arts.htm.

